מִי יֵימַר דְּמַגְנְבָא – מי יאמר שתיגנב הבהמה. וְאִם תִּימְצֵי לוֹמַר דְּמַגְנְבָא – ואף אם אכן תיגנב הבהמה, מִי יֵימַר דְּמִשְׁתַּבַּח גַּנָּב – מי יאמר שאכן ימצא הגנב, וְאִי מִשְׁתַּבַּח גַּנָּב – ואף אם ימצא הגנב, מִי יֵימַר דְּמְשַׁלֵּם דִּלְמָא מוֹדֵי וּמְפַטַּר – מנין לנו שאכן ישלם בפל, הלא יתכן שיודה ויפטר, כדין גנב שהודה בגניבתו שפטור מתשלומי הקנס, ואם כן גם לרבי מאיר לא יתכן להקנות את הכפל משעת מסירת הפקדון.

הגמרא מתרצת את קושית רמי בר חמא: אָמַר רָבָא, נַעֲשָׂה הבעלים כְּאוֹמֵר לוֹ – לשומר בשעת מסירת הפרה, לְכִשֶּׁתְּגַנֵּב הפרה וְתִרְצֶה וּתְשַׁלְּמֵנִי – מרצונך הטוב ולא תטריח אותי לבית דין, חֲיֵי פָּרָתִי קְנִיָּיהּ לְךָ מֵעַכְשָׁיו – וכיון שהיתה של השומר חייב הגנב את הכפל לשומר. ומיושב מדוע אין חסרון של דבר שלא בא לעולם, כיון שקנה את הפרה שכבר קיימת, והכפל ממילא שלו.

הגמרא מביאה להקשות על דברי רבא: מַתְקִיף לָהּ – מקשה לָהּ רַבִּי זֵירָא, אִי הָכִי – אם כדברי רבא יקשה, אֲפִילּוּ נִיזּוֹקֵי נָיְיקֵי וְוִלְדוֹתֶיהָ נָמֵי – היו צריכים גם הם להיות של השומר, כיון שהפרה שלו. אַלְמָה תַּנְיָא – ומדוע שנינו בברייתא, חוּץ מִנִּיזּוֹקֶיהָ וְוִלְדוֹתֶיהָ שהשומר קונה רק את תשלומי הכפל ולא גיזות וולדות, ועל כרחך לא נחשב כאילו קנה את הבהמה עצמה משעת המסירה. אֶלָּא אָמַר רַבִּי זֵירָא, נַעֲשָׂה הבעלים כְּאוֹמֵר לוֹ לשומר, אם תיגנב ותרצה ותשלמני, הרי פרתי קנויה לך מעכשיו, חוּץ מִנִּיזּוֹקֶיהָ וְוִלְדוֹתֶיהָ.

שואלת הגמרא: וּמַאי פַּסְקָא – כיצד פסקנו הדבר לומר שאדם דעתו להקנות את הכפל לשומר ואין דעתו להקנות הגיזות והולדות. מבארת הגמרא: סְתָמָא דְּמִלְּתָא, שְׁבָחָא דְּאָתָא מֵעָלְמָא עֲבִיד אִינִישׁ דְּמָקֵנֵי – שבח שאינו בא מגוף הבהמה כגון כפל, אדם מסכים להקנותו לשומר. שְׁבָחָא דְּמִגּוֹפֵּיהּ כגון גיזות וולדות לֹא עֲבִיד אִינִישׁ דְּמָקֵנֵי.

הגמרא מביאה דרך נוספת בדברי רבא: אִיבָּא דְּאָמְרֵי. אָמַר רָבָא נַעֲשָׂה הבעלים כְּאוֹמֵר לוֹ לשומר בשעת מסירת הבהמה, לְכִשֶּׁתְּגַנֵּב הבהמה וְתִרְצֶה וּתְשַׁלְּמֵנִי, שעה אחת סָמוּךְ לְגִנֵּיבָתָהּ הרי היא קְנִיָּיהּ לְךָ, ולכן אין כאן דבר שלא בא לעולם.

מבררת הגמרא: מַאי בֵּינַייהוּ – בין שתי הלשונות בדברי רבא, מבארת הגמרא: אִיבָּא בֵּינַייהוּ, קוֹשְׁיָא דְּרַבִּי זֵירָא – שאינה קשה לפי הביאור השני מאחר ואין הבהמה נקנית לשומר אלא שעה אחת קודם גניבתה, ומובן מדוע אינו קונה את הגיזות והולדות שבאו קודם לכן.

אִי נַמִּי – נפקא מינה בין שתי הלשונות באופן דְּקַיְימָא בַּאֲנָס – כאשר בסמוך לגניבה נמצאת הבהמה במרעה, שאז לפי הלשון השני אינו זוכה בכפל כיון שרק בקנין חצר יכול לקנות אז את הבהמה, ובשעת הקנין אין הבהמה בחצירו. אבל לפי הלשון הראשון בדברי רבא שהקנין חל משעת משיכה, אין צורך בקנין חצר.

שנינו במשנה: שִׁלֵּם וְלֹא רָצָה לִישָּׁבַע [וְכוּ']. אָמַר רַבִּי חִייָא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שִׁילֵּם, אין כוונת המשנה באמרה 'שילם' שדווקא אם שִׁילֵּם מַמָּשׁ, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁאָמַר 'חֲזִינִי מְשַׁלֵּם' קנה את הקנס אַף עַל פִּי שֶׁעדיין לֹא שִׁילֵּם. מקשה על כך הגמרא ממשנתינו: תְּנַן – שנינו במשנה, שִׁלֵּם וְלֹא רָצָה לִישָּׁבַע, משמע שרק אם שִׁילֵּם ממש, אֵין – אזי קונה הוא את הכפל. אבל אם לֹא שִׁילֵּם ממש לֹא קונה את הכפל. ומקשה לרבי יוחנן שמדויק במשנה שלא כדבריו.

דוחה הגמרא: אֵימָא סֵיפָא, נִשְׁבַּע וְלֹא רָצָה לְשַׁלֵּם ונמצא הגנב, משלם את הקנס לבעל הפיקדון. משמע, טַעֲמָא דְּלֹא רָצָה – מכיון שלא רצה לשלם, אינו זוכה בכפל. הָא רָצָה – אבל אם רצה לשלם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שִׁילֵּם, הרי הוא זוכה בקנס כיון שרצה לשלם. וכיון שישנה סתירה מהרישא לסיפא, מסיקה הגמרא, אֶלָּא מָהָא לֵיכָּא לְמִשְׁמַע מִינָּהּ – לא היתה כוונת התנא להשמיענו מה הדין כאשר אמר הריני משלם ועדיין לא שילם. מביאה הגמרא הוכחה לנידון: תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, הַשּׁוֹכֵר פָּרָה מֵחֲבֵירוֹ וְנִגְנְבָה, וְאָמַר חַלָּה – השוכר, חֲזִינִי מְשַׁלֵּם וְאִינִי נִשְׁבָּע, וְאַחַר כָּךְ נִמְצְאָה הַגַּנָּב, מְשַׁלֵּם הגנב תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל לַשּׁוֹכֵר. מבואר אם כן כדעת רבי יוחנן, שכיון שאמר השוכר הריני משלם, זכה בכפל.

הגמרא ממשיכה לדון בסוגי השומרים השונים ששילמו את הקרן, אימתי קונים הם את הכפל. לצורך ביאור דברי הגמרא, נקדים בקצרה את חילוקי הדינים שנאמרו בשומרים. ארבעה שומרים הם, שומר חינם, שומר שכר, השוכר והשואל. שומר חינם פטור מגניבה ואבידה וחייב כאשר פשע בשמירת הבהמה. שומר שכר ושוכר חייבים בגניבה ואבידה ופטורים מן האונסים, ושואל חייב בכל חוץ ממתה הבהמה מחמת מלאכה, והטעם הוא שהרי לא שאלה מבעליה להעמידה אצלו אלא להשתמש בה.

אָמַר רַב פָּפָּא, שׁוֹמֵר חִנָּם כֵּיוָן שֶׁאָמַר 'פְּשָׁעִתִּי' – כיון שהודה שנגנבה מחמת פשיעתו, ומחייב עצמו בתשלומים, מַקְנֶה לֵיהּ כְּפֵילָא – מסכים הבעלים שיזכה בכפל. דְּאִי בָּעֵי פָּטַר נַפְשֵׁיהּ בְּגַנֵּיבָה – לפי שאילו רצה היה יכול לפטור עצמו בטענת שקר ולומר שנגנבה ממנו, וכיון שהודה בפשיעתו וחייב עצמו בקרן, קנה את הכפל.

שׁוֹמֵר שָׂכָר כֵּיוָן שֶׁאָמַר נִגְנְבָה וחייב עצמו בתשלום דמיה מַקְנֶה לֵיהּ כְּפֵילָא – מסכים הבעלים שיזכה בכפל, דְּאִי בָּעֵי פָּטַר נַפְשֵׁיהּ בִּשְׁבוּרָה וּמֵתָה – שאילו רצה היה טוען שנשברה הבהמה או מתה והיה פוטר עצמו בכך. וכיון שהודה בגניבה וחייב עצמו בקרן, נקנה לו הכפל.

אולם, שׁוֹאֵל שֶׁאָמַר נִגְנְבָה ממנו הבהמה, 'חֲזִינִי מְשַׁלֵּם' לֹא מַקְנֵי לֵיהּ כְּפֵילָא – אין הבעלים מקנה לו מחמת הודאתו את הכפל. והטעם, משום שהשואל בְּמֵאי חַזֵי לֵיהּ לְמִפְטַר נַפְשֵׁיהּ – באיזו טענה היה יכול לפטור את עצמו, אם תאמר בְּמֵיתָה מֵחֲמַת מְלָאכָה, אין זו טענה טובה כיון שמֵּתָה מֵחֲמַת מְלָאכָה הוא מקרה לֹא שָׁכִיחַ. וכיון שהשומר יכול לפטור את עצמו רק בטענה שאינה שכיחה, לכן גם כשהודה וחייב את עצמו אין הבעלים מקנים לו את הכפל.

אִיבָּא דְּאָמְרֵי, יש אומרים שכך אָמַר רַב פָּפָּא, שׁוֹאֵל נַמִּי – שואל אף הוא, כֵּיוָן שֶׁאָמַר 'חֲזִינִי מְשַׁלֵּם' מַקְנֵי לֵיהּ כְּפֵילָא – מקנה לו הבעלים את הכפל, דְּאִי בָּעֵי פָּטַר נַפְשֵׁיהּ – שהרי אם רצה היה נפטר בְּטענה שמֵּתָה הבהמה מֵחֲמַת מְלָאכָה. וכיון שהודה, מקנה לו הבעלים את הכפל. אָמַר לֵיהּ – אמר לו רַב זְבִיד, הָכִי – כך אָמַר אַבַּיֵי, שׁוֹאֵל אינו קונה את הכפל עַד שֶׁיְּשַׁלֵּם ממש. מַאי טַעְמָא – מדוע שונה דינו משאר שומרים, הוֹאִיל וְכָל הֲנָאָה שֶׁלּוֹ – כיון שיכול לעשות בה מלאכה ואינו משלם עליה, בְּרִיפּוּרְיָא – בדיבורו של השומר שאמר 'הריני משלם' לֹא מַקְנֵי לֵיהּ כְּפֵילָא אין בדעתו של הבעלים להקנות לשואל את הכפל עד שישלם. ושונה בזה משאר שומרים לפי שלא עשה לו השואל טובה בכך שהודה שנאנסה הבהמה ממנו, כיון שמוטל על השואל להניח את דעתו של המשאיל, שהרי השאיל לו את הבהמה חינם ללא תמורה.

הגמרא מביאה ברייתא כדברי רב זביד, ששואל אינו קונה עד שישלם: תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב זְבִיד, הַשּׁוֹאֵל פָּרָה מֵחֲבֵירוֹ וְנִגְנְבָה מרשות השואל, וְקִיְּימָהּ הַשּׁוֹאֵל וְשִׁילֵּם דמי הפרה, וְאַחַר כָּךְ נִמְצְאָה הַגַּנָּב, מְשַׁלֵּם הגנב תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל לַשּׁוֹאֵל. ומוכח ממה שלא הזכירה הברייתא 'ואמר הריני משלם' אלא 'וקדם השואל ושילם', כדברי רב זביד, ששואל קנה את הכפל רק אם שילם.

הגמרא דנה איזו מהלשונות דלעיל בדעת רב פפא, נסתרת מהברייתא: לִילִישָׁנָא קַמָּא דְּרַב פָּפָּא – ללשון הראשון שהבאנו בדברי רב פפא שאמר שואל שאמר הריני משלם לא קנה את הכפל, וַדַּאי לֹא הַוְיָא תִּיוּבְתָּא – ודאי אין להקשות מדברי הברייתא, שהרי אף בברייתא מבואר שאין השואל קונה את הכפל אלא על ידי תשלום. אולם לְלִישָׁנָא בָּתְרָא – ללשון אחרון בדברי רב פפא, שרב פפא סובר שאף שואל שאמר הריני משלם קנה את הכפל, לֵימָא תֵּיהֱוֵי תִּיוּבְתֵּיהּ – שמא תהא מכאן סתירה לדבריו, שהרי מלשון הברייתא משמע שרק כאשר שילם ממש קונה את הכפל.

אָמַר לָךְ – ישיב על כך רַב פָּפָּא, הלא לא נאמר בברייתא מפורש

המשך בעמוד קס

שאם אמר הריני משלם לא קנה את הכפל. אלא רק מדויק כך מלשונה שכתבה 'שילם', ומי אֲלִימָא מַתָּנִיתִין דְּקָתָנֵי שְׁלֵם וְאוֹקִימְנָא בְּאָמַר – וכי הברייתא יותר מפורשת מהמשנה שכתוב בה 'שילם' והעמדנו שהכוונה היא שאמר הריני משלם, אם כן הָכָא נַמִּי בְּאָמַר – גם בברייתא שכתוב בה 'שילם' נפרש שהכוונה היא שאמר הריני משלם. מקשה הגמרא שאין הנידון דומה לראיה: מִי דָּמֵי – וכי ניתן לדמות בין האמור במשנה לאמור בברייתא, הָתָם במשנה, לֹא קָתָנֵי קְרֵדֶם – לא נאמר 'קידם השואל ושילם', אלא רק 'שילם', ולכן ניתן לפרש זאת שהכוונה 'אמר הריני משלם'. אבל הָכָא בברייתא, קָתָנֵי 'קְרֵדֶם ושילם' ומשמע שילם דווקא, ואם כן לא ניתן לכאורה לפרש שכוונת הברייתא 'שילם' היא אף היכן שאמר הריני משלם.

דוחה הגמרא: גם בברייתא אפשר לפרש מַאי קְרֵדֶם – מה משמעות התיבה 'קידם', קְרֵדֶם וְאָמַר – כלומר 'קידם' הכוונה שקידם ואמר הריני משלם. ואם כן נמצא שאין חילוק בין משנתינו לברייתא, וכמו שמהמשנה אין להקשות על רב פפא כך אין קושיא מדברי הברייתא על דבריו.

מוסיפה הגמרא להקשות משינוי הלשון בין הברייתות: הָא מְדַקְתָנֵי נֵבִי שׁוֹבֵר – והרי ממה שנקטה הברייתא שהובאה לעיל לשון וְאָמַר לגבי שובר, שנאמר בברייתא 'השוכר פרה מחיבור ונגנבה ואמר הלה הריני משלם', וְאילו הברייתא המדברת לַנֵּבִי שׁוֹאֵל כתבה לשון 'קְרֵדֶם ושילם', שְׁמַע מִינָּהּ – למד מכאן שתיבת 'קידם' משמעה כי בְּדַוְקָא קָתָנֵי שילם, וכוונת הברייתא שרק אם שילם קנה את הכפל.

הגמרא מביאה שיש לדחות את הקושיא ולומר: מִידֵי נֵבִי הֲדָדֵי תַּנְיָא – האם שתי בריייתות אלו נשנו יחדיו באותו מעמד, שאכן ניתן יהיה לדייק משינוי הלשון, או שמא נשנו בזמנים שונים ואם כן אין לדקדק משינוי הלשונות, שהרי כל ברייתא נשנתה בפני עצמה. שַׁיְּלִינְהוּ לְהָנָאי דְּבֵי רַבִּי חִיָּיא וּדְבֵי רַבִּי אוֹשַׁעְיָא – שאלו זאת בני הישיבה מהתנאים שהיו שונים את התוספתות מרבי חייא ורבי אושעיא, וְאָמְרֵי נֵבִי הֲדָדֵי תַּנְיָין – השיבום, כי אכן נשנו ברייתות אלו יחדיו בבית המדרש, ובדווקא אמרו בברייתא 'קידם'.

הגמרא חוזרת לדון בדינו של רבי יוחנן, שאם אמר הריני משלם, קנה את הכפל: פְּשִׁיטָא – דבר פשוט הוא שאם אָמַר 'אֵינִי מְשַׁלֵּם', ואין הבעלים מקנים לו את הכפל, וְחָזַר וְאָמַר 'חֲרֵינִי מְשַׁלֵּם', הרי שעתה מסכימים הבעלים שיקנה את הכפל, שהרי הָא קָאָמַר – סוף סוף אמר 'חֲרֵינִי מְשַׁלֵּם' וממילא עתה קנה את הכפל. אֶלָּא יש לדון במקרה שבו אָמַר חֲרֵינִי מְשַׁלֵּם,

וְחָזַר וְאָמַר אֵינִי מְשַׁלֵּם, ונמצא הגנב, מַאי – מה הדין, מִי אֲמַרִינַן מָהֲדַר קָא חָדַר בֵּיהּ – האם אנו אומרים שחזר בו מהסכמתו לשלם, ועל כן לא יקבל את הכפל, אוֹ דִלְמָא בְּמִלְּתֵיהּ קָאֵי, וְרַחוּיֵי הוּא דְּקָא מַדְחֵי לֵיהּ – או שמא עדיין הוא עומד בדבריו שישלם, ולא אמר שאינו משלם אלא כדי לדחות את המפקיד מעליו, ועתה שנמצא הגנב יקבל השומר את הכפל.

ב. אָמַר השומר למפקיד הֲרֵינִי מְשַׁלֵּם, וּמֵת קודם שהספיק לשלם, וְאָמְרוּ בָּנָיו למפקיד אֵין אָנוּ מְשַׁלְּמִין, ונמצא הגנב, מַאי, מִי אֲמַרִינַן מָהֲדַר קָא חָדֲרֵי בָּהוּ – האם אנו אומרים שחזרו הבנים מהסכמת אביהם לשלם, ולא יקבלו את הכפל, אוֹ דִלְמָא בְּמִלְּתָא דַּאֲבוּהוֹן קָיְימֵי, וְרַחוּיֵי הוּא דְּקָא מַדְחוּ לֵיהּ – או שמא עדיין הם עומדים בהסכמת האב לשלם, אלא שאמרו כן כדי לדחות את המפקיד מעליהם, ועתה שנמצא הגנב יקבלו את הכפל.

ג. מת השומר קודם שהספיק לומר 'הריני משלם', וְשִׁלְּמוּ בָּנִים של השומר למפקיד, מַאי, האם זכו בכפל או לא, האם מָצֵי אָמַר לְהוּ – יכול המפקיד לומר להם, כִּי אַקְנֵאי כְּפֵילָא לַאֲבוּכוֹן דְּעָבַד לִי נְיָיחַ נַפְשַׁאי, לְדִידְכוּ לָא – אף שמקנה אני את הכפל, אין זה אלא לאביכם שפעמים רבות עשה לי קורת רוח, ולא לכם, אוֹ דִלְמָא לָא שָׁנָא – או שמא אין הבדל בדבר, והמפקיד מקנה את הכפל הן לשומר והן לבניו.

ד. מת המפקיד, ונגנבה הבהמה, ואמר השומר לבני המפקיד הריני משלם, או שֶׁשִּׁלֵּם ממש לְבָנִים של המפקיד, מַאי, האם זכה השומר בכפל או לא, האם מָצוּ אָמְרֵי לֵיהּ – יכולים בני המפקיד לומר לו, כִּי אַקְנֵי לָךְ אֲבוּנָא כְּפֵילָא דְּעָבַדְתְּ לֵיהּ נְיָיחַ נַפְשֵׁיהּ – אף שאבינו היה נכון להקנות לך את הכפל, אין זה אלא מפני שעשית לו קורת רוח פעמים רבות, אֲבָל אֲנַן לְדִידָן לָא – אבל אנו שלא עשית עמנו דבר, איננו מקנים לך, אוֹ דִלְמָא לָא שָׁנָא – או שמא אין הבדל בדבר, ואף הבנים מקנים לו את הכפל.

ה. שֶׁשִּׁלְּמוּ בָּנִים לְבָנִים, שמתו הן המפקיד והן השומר, ושילמו בני השומר לבני המפקיד, מַאי, שיתכן לומר שלא קנו דבר, כיון שלא הם ולא אביהם עשו לבני המפקיד קורת רוח, ולא המפקיד קיבל קורת רוח מהם, או שמא גם באופן זה קונים את הכפל, כיון שהמפקיד והשומר היתה להם קורת רוח זה מזה, די בכך בכדי שיקנו הבנים מהבנים את הכפל.

ו. שֶׁשִּׁלֵּם השומר מֻחְצָה מסכום הגניבה, דהיינו ששילם או שאמר הריני משלם מחצית מסכומה, מַאי, האם מועיל הדבר לקנות מחצית הכפל, או שיתכן שבאופן זה אינו מקנה לו כלל.

ז. אם נאמר בספק הקודם שאינו קונה מחצית הכפל, מה הדין באופן שֶׁשָּׁאַל שְׁתֵּי פָּרוֹת ונגנבו, וְשִׁלֵּם השואל רק על אַחַת מֵהֶן, מַאי, שיש לומר שכיון ששילם פרה שלימה, קנה את הכפל של פרה זו, או שמא יש לומר שכיון ששתיהן פקדון אחד ואינו משלם כולו, אין המפקיד מקנה לו את הכפל שהרי סוף סוף נפסד על ידו בפרה אחת.

ח. שָׁאַל פרה מִן הַשּׁוּתָפִין, ונגנבה, וְשִׁלֵּם את חצי דמיה לְאֶחָד מֵהֶן, מַאי, האם קנה את חצי הכפל שהרי שילם את כל חלקו של אותו שותף, או שמא אין קונה אלא אם כן הוא משלם את כל הפרה.

ט. שׁוּתָּפִין שֶׁשָּׁאֲלוּ פרה אחת, וְשִׁלֵּם אֶחָד מֵהֶן את חצי דמיה, מַאי, האם קנה את חצי הכפל כיון שילם את כל החלק שמוטל עליו לשלמו, או שמא אין המפקיד מקנה את הכפל אלא אם כן שולמה לו כל הפרה.

י. שָׁאַל מִן הָאִשָּׁה פרה של נכסי מלוג, שדינם הוא שהקרן שלה והפירות של הבעל, וְשִׁלֵּם את הפרה לְבַעְלָהּ, מַאי, האם כיון שהקרן אינו של הבעל, אין תשלומיו תשלומים המועילים לקנות את הכפל, או שמא כיון שהבעל אפוטרופוס על הנכסים ואוכל את פירותיהם, הוא נחשב בעלים עליהם, והתשלומים ששילם לו מועילים לקנות.

יא. אִשָּׁה שֶׁשָּׁאֲלָה פרה לצורך חרישת קרקע של נכסי מלוג שלה, וְשִׁלֵּם בַּעְלָהּ למשאיל, מַאי, האם קונה את הכפל, או שמא כיון שלא היא שילמה אלא בעלה, אין המשאיל מקנה לה אותו.

הגמרא מסיקה: תֵּיקוּ – יעמדו ספיקות אלו, שלא הוכרעו.

שנינו במשנה: 'שילם ולא רצה לישבע וכו' נמצא הגנב משלם תשלומי כפל וכו'. הגמרא מביאה את דברי רב הונא האומר שעדיין עליו להשבע: אָמַר רַב הוּנָא, אף כאשר השומר משלם, מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ שְׁבוּעָה שֶׁאֵינָהּ בִּרְשׁוּתוֹ, מַאי טַעְמָא, משום דחַיְישִׁינַן שֶׁמָּא מה שהוא חפץ לשלם ולא להישבע, אין זה אלא מפני שֶׁעֵינָיו נָתַן בָּהּ, כלומר שחשק בה לעצמו, ועל כן הוא חפץ לקנותה מהמפקיד נגד רצונו.

הגמרא מקשה ממשנה על דינו של רב הונא: מֵיתִיבִי, שנינו במשנה במסכת שבועות (מג.), הַמְּלֶוֶה אֶת חֲבֵירוֹ עַל הַמַּשְׁכּוֹן, שנתן הלוה למלוה משכון עבור ההלואה, וְאָבַד הַמַּשְׁכּוֹן, וחייב המלוה לשלם את דמיו ללוה או לנכותם מדמי ההלואה, ונאמרו במשנה ארבעה דינים, שניים שהמלוה תובע את הלוה, והלוה או כופר בכל שפטור משבועה או מודה במקצת שחייב שבועה, ושניים שהלוה תובע את המלוה, והמלוה או כופר בכל שפטור משבועה או מודה במקצת שחייב שבועה.

א. טען המלוה וְאָמַר לוֹ ללוה, סֶלַע הִלְוֵיתִיךָ עָלָיו – על המשכון, וְשֶׁקֶל, שהוא חצי סלע, הָיָה שָׁוֶה המשכון, ונמצא שמשאבד המשכון יש לנכות מהחוב סך של שקל אחד, ונותרת חייב לי שקל, ועליך לשלמו לי. וְהָלָה – הלוה אוֹמֵר, לֹא כִּי – אין הדבר כן, אֶלָּא סֶלַע הִלְוֵיתַנִי עָלָיו וְסֶלַע הָיָה שָׁוֶה, ונמצא שיצא חובי בחובך, והריני פטור מלשלם, פָּטוּר הלוה, לפי שהוא כופר הכל, וכופר הכל אינו חייב אפילו שבועה.

ב. טען המלוה, סֶלַע, שהוא שני שקלים, הִלְוֵיתִיךָ עָלָיו, וְשֶׁקֶל הָיָה שָׁוֶה, ונמצאת חייב לי עדיין שקל אחד, וְהָלָה אוֹמֵר, לֹא כִּי, אֶלָּא סֶלַע, שהוא ארבעה דינרים, הִלְוֵיתַנִי עָלָיו, וּשְׁלֹשָׁה דִינָרִים הָיָה שָׁוֶה, ונמצא שמודה הלוה שעדיין הוא חייב למלוה דינר אחד, חַיָּיב הלוה שבועת מודה במקצת, שהרי הודה במקצת הטענה, ומודה במקצת חייב שבועה. וכן חייב לשלם את הדינר שהודה עליו.

ג. טען הלוה למלוה, סֶלַע אחד הִלְוֵיתַנִי עָלָיו, ואילו המשכון שָׁנַיִם הָיָה שָׁוֶה, ונמצא שלא רק שאיני חייב לך דבר, אלא שאתה חייב לי עוד סלע. וְהָלָה – המלוה אוֹמֵר, לֹא כִּי, אֶלָּא סֶלַע הִלְוֵיתִיךָ עָלָיו וְסֶלַע הָיָה שָׁוֶה, ויצא חובי בחובך, והריני פטור מלשלם לך. הדין הוא שהמלוה פָּטוּר, לפי שהוא כופר הכל, שטוען שאינו חייב דבר, וכופר הכל פטור.

ד. טען הלוה למלוה, סֶלַע אחד הִלְוֵיתַנִי עָלָיו, ואילו המשכון שָׁנַיִם הָיָה שָׁוֶה, ונמצאת חייב לי סלע אחד, וְהָלָה – המלוה אוֹמֵר, לֹא כִּי, אֶלָּא סֶלַע הִלְוֵיתִיךָ עָלָיו וְחֲמִשָּׁה דִינָרִים, שהם סלע ורבע, הָיָה שָׁוֶה, ונמצא שאיני חייב לך אלא דינר אחד, חַיָּיב המלוה להישבע שבועת מודה במקצת, שהרי הודה במקצת לטענת הלוה, ומודה במקצת חייב שבועה.

מסיימת המשנה: מִי נִשְׁבַּע שטענתו נכונה והמשכון שוה כדבריו ושלא כדברי שכנגדו, מִי שֶׁהַפִּקָּדוֹן, דהיינו המשכון, הִיזֵּק אֲצְלוֹ, והוא המלוה ששמר על המשכון, שחושש שֶׁמָּא יִשָּׁבַע זֶה – הלוה, וְיוֹצִיא הַלָּה – המלוה, אֶת הַפִּקָּדוֹן ויוכיח שאין האמת כדברי הלוה בטענתו כמה שוה היה המשכון, ועל ידי כך יפסלנו לעדות ולשבועה.

קודם שהגמרא מקשה על רב הונא היא מבררת את סוף דברי המשנה: שנינו במשנה שהמלוה נשבע ולא הלוה, משום החשש שהוזכר במשנה, אַהֲנֵיא – על איזה דין במשנה נאמרו דברים אלו, אִילֵּימָא – אם נאמר שנאמרו אַפִּיקָּא – על הדין הרביעי של המשנה, שבמקרה המובא שם ישבע המלוה ולא הלוה שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון, וקשה, וְתִיפּוֹק לֵיהּ דִּשְׁבוּעָה גַּבֵּי מַלְוֶה הִיא – הרי גם בלא הטעם האמור במשנה על המלוה להישבע ולא על הלוה, דְּהָא קָא מוֹדֵי – שהרי המלוה מודה במִקְצָת הַטַּעֲנָה שטוען לו הלוה, ומחוייב הוא שבועה מעיקר הדין. מבארת הגמרא: אֶלָּא אָמַר שְׁמוּאֵל, דברי המשנה הללו נאמרו אֲרִישָׁא – על הדין האמור ברישא של המשנה. שואלת הגמרא: מַאי אֲרִישָׁא, הלוא בדין הראשון של המשנה נאמר שהלוה פטור

המשך בעמוד קס

מכלום. משיבה הגמרא: הכוונה היא **אַסֵּיפָא דְּרֵישָׁא** – על הדין האחרון שבחלקה הראשון של המשנה, דהיינו הדין השני. ששנינו שם, **סָלַע הִלְוִיתִיךָ עָלָיו וְשָׁכַל הָיָה שָׁוֶה, וְהַלָּה אוֹמֵר לֹא כִּי אֶלָּא סֶלַע הִלְוַיתַנִי עָלָיו וְשִׁלְשָׁה יְרֵנִין הָיָה שָׁוֶה, חַיָּיב, דְּשִׁבּוּעָה נַבִּי לֵיהּ הוּא** – שמעיקר הדין השבועה מוטלת על הלוה, שהרי הודה במקצת, **וְאָמוּר רַבָּנָן לְשַׁתַּבַּע מַלְוֶה** – ובכל זאת תקנו חכמים שישבע המלוה, שכיון שחייב הלוה להישבע מן התורה, אי אפשר לבטל את חיובו, אולם חכמים חששו **שֶׁמָּא יִשָּׁבַע זֶה וְיוֹצִיא הַלָּה אֶת הַפִּקָּדוֹן** ויפסלו לעדות ולשבועה, ובכדי שלא יפסל, נטלו ממנו שבועה זו והטילו אותה על המלוה.

הגמרא מסיימת את ההוכחה מהמשנה שלא כרב הונא: **וְאִם**